

DARIUSZ GRZYBEK
(UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI)

WSPÓŁCZESNE ROZUMIENIE ASYMILACJI IMIGRANTÓW W SPOŁECZEŃSTWIE AMERYKAŃSKIM

WPROWADZENIE

Jest wiele konceptualizacji przeobrażeń kulturowych, jakie imigranci przechodzą w społeczeństwie kraju przyjmującego. Wśród pojęć używanych do opisu przemian kulturowych imigrantów można wyróżnić: „asymilację”, „integrację” czy też „dostosowanie się do życia w społeczeństwie wielokulturowym”. Relacje pomiędzy poszczególnymi pojęciami opisującymi przeobrażenia kulturowe niejednokrotnie są dosyć skomplikowane, co szczególnie jest widoczne w przypadku pojęć „asymilacja” i „integracja”. W jednych modelach pojęcia te są przeciwstawiane sobie, a w innych stosowane zamiennie¹. Według Johna Berry’ego zarówno asymilacja, jak i integracja są odmianami „akulturacji”. Berry zaproponował rozróżnienie tych pojęć na płaszczyźnie wyznaczonej przez dwa bieguny: z jednej strony zachowanie tożsamości kulturowej imigranta, a z drugiej strony przyjęcie przez niego tożsamości kulturowej społeczeństwa, którego ma stać się członkiem. Integracja występuje w sytuacji, kiedy imigrant nawiązuje kontakty z członkami innych grup w społeczeństwie przyjmującym i uczestniczy w życiu tego społeczeństwa przy jednoczesnym zachowaniu części swojej tożsamości kulturowej. Asymilacja występuje w sytuacji braku przywiązywania wagi przez imigranta do utrzymywania swojej tożsamości kulturowej z jednoczesnym uczestnictwem w życiu społeczeń-

¹ *Problemy integracji imigrantów. Koncepcje, badania polityki*, red. A. Grzymała-Kazłowska, S. Łódziński, Warszawa 2008, s. 29–50.

stwa przyjmującego². W artykule skupiono się na zmianach postrzegania pojęcia asymilacji w społeczeństwie amerykańskim, stąd pominięto opis innych konceptualizacji przeobrażeń kulturowych imigrantów.

Początkowo w amerykańskiej refleksji naukowej dominowały podejścia unitarne, w których kładziono nacisk na konieczność przyjęcia przez imigrantów wzorów kulturowych i wartości społeczeństwa amerykańskiego, czego przykładem może być ideologia anglokonformizmu, zgodnie z którą imigranci powinni pozbyć się kultury kraju pochodzenia i przejąć anglosaskie wzory i wartości oraz posługiwać się językiem angielskim, który miałby zastąpić ich własny język. W opozycji do anglokonformizmu powstała ideologia tygla, według której społeczeństwo amerykańskie kształtuje się ze stopienia i wymieszania na równych prawach wszystkich grup etnicznych wchodzących w skład tego społeczeństwa. W pierwszej połowie XX wieku opracowano szereg koncepcji teoretycznych opisujących proces asymilacji. Jednak w latach 70. i 80. narastała krytyka nie tylko poszczególnych teorii asymilacji, ale również samego pojęcia „asymilacja”. Powstawało wtedy wiele prac, w których wskazywano na konieczność budowy społeczeństwa wielokulturowego, złożonego ze zróżnicowanych grup etnicznych, współistniejących w ramach jednego społeczeństwa. Zmianę podejścia badaczy do asymilacji dobitnie przedstawił Nathan Glazer w eseju zatytułowanym *Is Assimilation Dead?*, w którym stwierdza, że większość badaczy uważa termin „asymilacja” za przestarzały³. Jednak pod koniec XX i na początku XXI wieku zauważalny jest wzrost liczby badań, w których analizowane są procesy adaptacji imigrantów w kontekście ich asymilacji. Opracowano nowe koncepcje asymilacji, wśród których najbardziej znaną jest teoria *segmented assimilation*. Pojawiły się również opinie badaczy wskazujących na stosowność zmodyfikowanych koncepcji asymilacji, które były opracowane wcześniej do opisu adaptacji współczesnych imigrantów.

KLASYCZNE ROZUMIENIE ASYMILACJI

W amerykańskich badaniach procesów asymilacji twórcą jednego z pierwszych modeli był Robert Park. W swojej koncepcji z lat 20. XX wieku stwierdził, że integracja jest stopniowym i nieodwracalnym procesem. W procesie tym włączenie ludzi w życie społeczne następuje poprzez dzielenie podobnych doświadczeń oraz historii w dłuższej perspektywie. Park zdefiniował cztery

² J. W. Berry, *Immigration, Acculturation, and Adaptation*, „Applied Psychology: An International Review” 1997, Vol. 46, s. 9–10.

³ N. Glazer, *Is Assimilation Dead?*, „The Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1993, s. 122–136.

główne fazy społecznego procesu integracji zachodzącego pomiędzy grupami etnicznymi. Są to: rywalizacja, konflikt, akomodacja i asymilacja. Rywalizacja jest to interakcja bez kontaktu społecznego z innymi grupami, często nieuświadomiona. Rywalizacja prowadzi do konfliktu, czyli w pełni już świadomej walki, w której kontakt z członkami innych grup jest konieczny. W wyniku konfliktu zachodzi akomodacja, która może być wyrażona na przykład poprzez zmianę nawyków, przyzwyczajzeń. Asymilacja jest ostatnią fazą tego procesu, która jednak niekoniecznie musi wystąpić. Jednakże asymilacja jest jedynym możliwym sposobem życia w społeczeństwie⁴. Model ten został zmodyfikowany przez Louisa Wirtha, według którego do wystąpienia asymilacji wymagana jest gotowość grupy dominującej do przyjęcia grupy mniejszościowej, która z kolei powinna wykazać gotowość do bycia przyjętą.

Model Parka został poddany krytyce przez innych socjologów. William Warner zwrócił uwagę na zależność tempa integracji od różnic występujących pomiędzy grupą imigrancką a społeczeństwem przyjmującym. Zgrupował on wspomniane różnice w czterech obszarach kluczowych: rasa, pochodzenie narodowe, język oraz religia. W 1945 roku William Warner i Leo Srole zaproponowali koncepcję asymilacji linearnej (*straight-line assimilation*), zgodnie z którą wydłużający się czas mieszkania w społeczeństwie przyjmującym prowadzi do upodobnienia się zachowania imigrantów do zachowania członków społeczeństwa przyjmującego. Jest to też jedyny sposób na „wspinanie” się po drabinie awansu społecznego. Zgodnie z tą koncepcją imigranci z biegiem czasu stają się podobni (*more like*) do społeczeństwa w zakresie zachowań, wierzeń, norm itp. i przez to czują się coraz mniej związani z kulturą kraju pochodzenia, traktując ją jako „gorszą”. Jest to proces wzmacniający się z pokolenia na pokolenie, gdyż kultura kraju pochodzenia nie jest przekazywana⁵.

Bardziej wielowymiarowe podejście do problematyki asymilacji przedstawił w 1964 roku Milton Gordon. Jego zasługą jest określenie różnych wymiarów asymilacji, których wyróżnił siedem: kulturową (akulturację), strukturalną, amalgamacyjną, identyfikacyjną, osobowościową, behawioralną i obywatelską. Najważniejsze są dwa pierwsze typy: asymilacja kulturowa i strukturalna. Asymilacja kulturowa prowadzi do pozbycia się przez członków grupy etnicznej elementów własnej kultury i przyjęcia wzorców kultury społeczeństwa przyjmującego, na przykład w zakresie języka, ubioru, okazywania emocji. Asymilacja strukturalna jest partycypacją asymilujących się jednostek w różnych elementach struktury społeczeństwa przyjmującego, na przykład klubach towa-

⁴ E. R. Park, *Introduction to the Science of Sociology*. [Online]. Protokół dostępu: <http://www.munseys.com/diskseven/isiso.pdf> [30 marca 2012].

⁵ W. Warner, L. Srole, *The Social Systems of American Ethnic Groups*, New Haven 1945.

rzyskich. Asymilacja zawsze zaczyna się od wymiaru kulturowego i na tym wymiarze może się skończyć, ale jeśli wystąpi również wymiar strukturalny, to stopniowo zachodzą będą pozostałe formy asymilacji⁶.

W oparciu o koncepcję Gordona Hieronim Kubiak wyróżnił trzy sfery asymilacji: strukturalną, kulturową i osobowościową. W obszarze asymilacji kulturowej zwrócił on uwagę na możliwość uznania przez społeczeństwo przyjmujące pewnych przetworzonych elementów asymilującej się grupy⁷.

W 1973 roku Herbert Gans zwrócił uwagę na to, że w modelu Gordona brakuje wymiaru dynamicznego, związanego z długością pobytu w kraju przyjmującym. W kontekście koncepcji asymilacji linearnej zauważył on, że każde następne pokolenie imigrantów jest bliżej pełnej asymilacji ze społeczeństwem przyjmującym, co w konsekwencji prowadzi do poprawy ich statusu socjoekonomicznego. Wywołało to jednak sprzeciw ze strony niektórych badaczy, którzy podkreślali, że w kolejnych pokoleniach zauważalne jest odrodzenie, a nawet renesans etniczności grupy imigranckiej.

Na jeszcze jeden wymiar asymilacji zwrócił uwagę w 1985 roku Douglas Massey, mianowicie na asymilację przestrzenną (*spatial assimilation*), związaną z miejscem zamieszkania. Według Massey'a jest to etap pośredni pomiędzy asymilacją kulturową a strukturalną. Członkowie imigranckiej grupy etnicznej zasymilowani kulturowo i z pewną pozycją na amerykańskim rynku pracy opuszczają dzielnice, w których wcześniej mieszkali wraz z innymi członkami swojej grupy. Przenoszą się do miejsc, gdzie mieszkańcy należą do średniej klasy, w większości białej. Nowe sąsiedztwo wpływa na zwiększenie partycypacji w różnego rodzaju strukturach i – co za tym idzie – następuje asymilacja strukturalna⁸.

W klasycznych teoriach asymilacji zauważalny jest związek pomiędzy przyjęciem przez imigranta wzorów i wartości społeczeństwa przyjmującego a osiąganym przez niego awansem społecznym. Przesuwanie się imigranta w górę w stratyfikacji społecznej jest możliwe, gdy zwiększa się stopień jego asymilacji. Ewa Morawska podkreśla jednak, że procesy asymilacji i awansu społecznego nie są jednorodne, co znacznie utrudnia analizę współzależności tych procesów. Dynamika asymilacji imigranta może być różna w zależności od jej wymiaru, na przykład odmienna na płaszczyźnie kulturowej i społecznej. Awans społeczny imigranta może zachodzić w jednym obszarze, na przykład pod względem osiąganego dochodu, podczas gdy w innych obszarach imigrant

⁶ A. Kapiszewski, *Asymilacja i konflikt*, „Zeszyty Naukowe UJ” 1984, s. 75.

⁷ H. Kubiak, *Teoria, ideologia, polityka asymilacji. Szkic problemu*, [w:] *Założenia teorii asymilacji*, red. H. Kubiak, A. Paluch, Wrocław 1980, s. 17.

⁸ D. S. Massey, N. A. Denton, *Spatial Assimilation as a Socioeconomic Outcome*, „American Sociological Review” 1985, Vol. 50, No. 1, s. 94–106.

zajmuje nadal niską pozycję, na przykład pod względem wykształcenia. Morawska zwraca uwagę na to, że awans społeczny wpływa także pozytywnie na przebieg procesu asymilacji, ale zależność ta nie jest liniowa. Procesy asymilacji mogą znacznie przyspieszyć po osiągnięciu pewnego statusu społecznego, nazywanego przez nią punktem krytycznym⁹. Zauważa również, że na przebieg procesu asymilacji wpływ ma wybór grupy docelowej¹⁰, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu.

GENEZA ZMIANY ROZUMIENIA ASYMILACJI

W latach 70. XX wieku nastąpiła zauważalna zmiana podejścia części badaczy do imigracji w społeczeństwie amerykańskim. Wielu potomków białych imigrantów zainteresowało się wtedy tożsamością kulturową swoich przodków. Niejednokrotnie zainteresowanie przerodziło się w fascynację kulturą kraju pochodzenia rodziców lub dziadków, co prowadziło między innymi do chęci utrzymania elementów tej kultury oraz poczucia dumy z przynależności do swojej grupy etnicznej. Poszukiwanie, odkrywanie, rekonstruowanie etniczności przez potomków białych imigrantów o innych korzeniach niż anglosaskie, określane w literaturze jako *White Ethnic Revival*, wpłynęło na zmianę podejścia badawczego do przeobrażeń kulturowych imigrantów, które coraz częściej były analizowane w perspektywie społeczeństwa wielokulturowego. Termin asymilacja zaczął być postrzegany przez część badaczy jako nieadekwatny do opisu grup imigrantów we współczesnym im społeczeństwie.

W latach 90. XX wieku teorie asymilacji ponownie stały się przedmiotem dyskusji naukowej w Stanach Zjednoczonych. Asymilacji poświęcono na przykład niemal cały numer czasopisma „*Journal of American Ethnic History*” z roku 1995. Odbływały się również konferencje, w których dominowały kwestie związane z migracją, na przykład *Becoming Americans/America Becoming*¹¹. Nastąpiła jednak w pewnym stopniu zmiana rozumienia asymilacji imigrantów w stosunku do tego, co prezentowano we wcześniejszych koncepcjach. Genezą tej zmiany wydają się zarówno odmienna charakterystyka fal imigracji od lat 60. XX wieku w stosunku do imigracji wcześniejszych, jak i przemiany społeczne i gospodarcze w Stanach Zjednoczonych w drugiej połowie XX wieku.

⁹ E. Morawska, *Awans społeczny i asymilacja*, [w:] *Założenia teorii asymilacji*, op. cit., s. 185–206.

¹⁰ Eadem, *In Defense of the Assimilation Model*, „*Journal of American Ethnic History*” 1994, Vol. 2, s. 76–85.

¹¹ J. Rokicki, *Kolor, pochodzenie, kultura*, Kraków 2002, s. 107.

Wydaje się, że od lat 60. XX wieku najważniejszymi wyróżnikami imigracji do Stanów Zjednoczonych, które wpłynęły na ukształtowanie współczesnego rozumienia asymilacji, były: pochodzenie większości współczesnych imigrantów z Ameryki Łacińskiej i Azji, wybór przez większość imigrantów południowych i środkowych stanów jako miejsca pierwszego osiedlenia oraz duży udział nieudokumentowanych imigrantów w ogólnej liczbie osób przybywających¹². Współczesne strumienie migracyjne mają źródła głównie w Ameryce Łacińskiej oraz w Azji, stąd większość imigrantów ma inny kolor skóry niż biały. Jest to jedna z głównych przyczyn postrzegania ich jako członków mniejszości rasowych lub etnicznych już w chwili przybycia do Stanów Zjednoczonych. Stanowi to przeszkodę, która utrudnia proces asymilacji z białą częścią społeczeństwa. Należy zauważyć, że tacy imigranci są uważani za przedstawicieli mniejszości zarówno przez członków białej większości, jak i przez mieszkańców USA posiadających to samo pochodzenie co wspomniani imigranci. Min Zhou, który przeprowadził badania w grupie imigrantów z Wietnamu, zauważył, że więzi solidarności etnicznej w tej grupie utrudniają asymilację dzieci imigrantów z Wietnamu z białą częścią społeczeństwa amerykańskiego. Jednocześnie zachodzi ich asymilacja z grupą Wietnamczyków mieszkających już w Stanach Zjednoczonych. Taka asymilacja prowadzi jednak do przemieszczania się w dół w amerykańskiej stratyfikacji społecznej¹³. Imigranci coraz częściej zaczynają wybierać miejsce pierwszego osiedlenia się w stanach południowych oraz środkowego zachodu, które nie były, jak na przykład Nowy Jork, tradycyjnymi stanami pierwszego osiedlenia. Znaczny wzrost liczby imigrantów w miejscowościach, w których historii imigracja nie odegrała znaczącej roli, może prowadzić do wykształcenia się wspólnot etnicznych imigrantów utrudniających ich asymilację. Istotną kwestią jest również legalność pobytu w Stanach Zjednoczonych. Imigranci przebywający nielegalnie mają ograniczony dostęp do wielu dziedzin życia społecznego, co może z góry skazywać ich na asymilację z niższą klasą społeczną.

Herbert Gans oprócz zmiany charakterystyki imigrantów podkreślił również rolę transformacji gospodarki USA w kształtowaniu współczesnego rozumienia asymilacji¹⁴. Gospodarka na przełomie XIX i XX wieku, oparta na produkcji, pozwalała na awans społeczny również tych imigrantów, którzy

¹² D. S. Massey, *Dimensions of the New Immigration to the United States and the Prospects for Assimilation*, „Annual Review of Sociology” 1981, Vol. 7, s. 57–85.

¹³ M. Zhou, *Social Capital and the Adaptation of the Second Generation: The Case of Vietnamese Youth in New Orleans*, „The International Migration Review” 1994, Vol. 4, s. 841–842.

¹⁴ H. Gans, *Toward a Reconciliation of Assimilation and Pluralism: The Interplay of Acculturation and Ethnic Retention*, „The International Migration Review” 1997, Vol. 4, s. 885.

dysponowali niskimi kwalifikacjami zawodowymi. Obecnie w postindustrialnej gospodarce znacznie trudniej jest imigrantom o niskich kwalifikacjach przebieść się do góry w stratyfikacji społecznej. Spowodowane jest to tym, że występują głównie dwa rodzaje stanowisk pracy: dla wysoko wykwalifikowanych oraz dla nisko wykwalifikowanych pracowników. Pomiędzy tymi stanowiskami brakuje pośrednich stanowisk, stąd czasami w literaturze do określania współczesnej gospodarki używane jest słowo *hourglass*¹⁵.

WSPÓŁCZESNE ROZUMIENIE ASYMILACJI

Próbując przedstawić współczesne rozumienie asymilacji w amerykańskich badaniach, można na wstępie posłużyć się definicją zaproponowaną przez Ewę Morawską: asymilacja jest to proces włączania imigrantów i ich potomstwa w ekonomiczne, polityczne i społeczne instytucje oraz kulturę wielosegmentowego społeczeństwa przyjmującego¹⁶. W 1994 roku Morawska zaproponowała modyfikację klasycznego rozumienia asymilacji poprzez wyodrębnienie trzech podstawowych etapów tego procesu. Etap pierwszy to nawiązanie podstawowych relacji społecznych z członkami grupy dominującej, kolejnym etapem jest zanik grupowej identyfikacji etnicznej, a ostatnim – zanik indywidualnej lub subiektywnej identyfikacji etnicznej. Na zachodzenie poszczególnych etapów wpływają różne czynniki. Czynniki wpływające negatywnie na nawiązywanie relacji z członkami grupy dominującej i jednocześnie wzmacniające grupową identyfikację etniczną to: istnienie sieci i instytucji etnicznych, występowanie barier kulturowych takich jak język lub zakazy religijne, na przykład koszerność w tradycji żydowskiej, a także występowanie uprzedzeń na poziomie indywidualnym do członków grupy dominującej. Zanik grupowej identyfikacji etnicznej może być również spowolniony przez występowanie dużej liczby członków asymilującej grupy w danej społeczności lokalnej, a także uczestnictwem imigrantów w organizacjach zachowujących elementy kultury kraju pochodzenia. Morawska na podstawie badań historycznych zwróciła uwagę na konieczność modyfikacji pojęcia grupy dominującej (*mainstream*), które nie powinno oznaczać tylko białej, protestanckiej klasy średniej o korzeniach angielskich, ale również inne grupy w społeczeństwie amerykańskim. Podaje ona przykład takiej asymilacji w mieście Easton w Pensylwanii, gdzie w drugiej połowie XIX wieku imigranci żydowscy zin-

¹⁵ Y. Xie, E. Greenman, *The Social Context of Assimilation: Testing Implications of Segmented Assimilation Theory*, „Social Science Research” 2011, Vol. 40, s. 966.

¹⁶ E. Morawska, *Badania nad imigracją/etnicznością w Europie i Stanach Zjednoczonych: analiza porównawcza*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2009, nr 1, s. 10.

tegowali się z grupą etniczną o korzeniach niemieckich, a nie z grupą o pochodzeniu angielskim¹⁷. Jedną z pierwszych koncepcji uwzględniających możliwość asymilacji imigrantów z niższą klasą społeczną jest teoria *bumpy line* Herberta Gansa, zgodnie z którą długość pobytu w kraju przyjmującym niekoniecznie musi mieć związek z poprawą statusu socjoekonomicznego imigrantów. Zauważył on, że adaptacja imigrantów może zachodzić w różny sposób i nie da się do końca przewidzieć efektu końcowego tego procesu¹⁸.

Wielosegmentowość współczesnego społeczeństwa przyjmującego uwzględniona w definicji Morawskiej znajduje odzwierciedlenie w teorii *segmented assimilation* zaprezentowanej przez Alexandra Portesa i Min Zhou w 1993 roku. Jest to koncepcja średniego zasięgu, w której zwraca się uwagę na różne drogi przystosowania poszczególnych grup współczesnych imigrantów i ich dzieci¹⁹. W tej koncepcji można wyróżnić trzy wzory przystosowania: pierwszy to przyjęcie norm kulturowych społeczeństwa przyjmującego, porzucenie kultury oraz wartości kraju pochodzenia przez imigranta (akulturacja) i asymilacja z białą klasą średnią. Drugi wzór to również akulturacja imigranta, ale jego asymilacja następuje z klasą o niskim statusie w amerykańskiej stratyfikacji społecznej. Trzeci wzór to selektywna akulturacja (*selective acculturation*), czyli zachowanie kultury i wartości kraju pochodzenia połączone z pełną ekonomiczną integracją ze społeczeństwem przyjmującym, co w konsekwencji prowadzi do przemieszczania w górę stratyfikacji społecznej²⁰. Jak widać, pierwszy i trzeci wzór przystosowania prowadzi do przemieszczenia w górę w amerykańskiej stratyfikacji społecznej, a drugi wzór do przemieszczenia w dół. Teoria *segmented assimilation* opiera się na założeniu, że współczesne społeczeństwa są bardzo zróżnicowane oraz rozwarstwione, w związku z czym imigranci mogą w różny sposób adaptować się do tych społeczeństw. Biorąc pod uwagę Stany Zjednoczone, można powiedzieć, że nie ma jednej wyznaczonej drogi prowadzącej do stania się Amerykaninem²¹. Portes i Zhou wyróżniają czynniki, które mogą powodować przemieszczenie imigranta w dół lub w górę w stratyfikacji społecznej. Przyczyną ruchu w dół mogą być: kolor skóry, miejsce zamieszkania, brak mobilności na rynku pracy. Kolor skóry ma szczególne znaczenie dla imigrantów nie-białych, dla których uprzedze-

¹⁷ Eadem, *In Defense...*, op. cit., s. 76–85.

¹⁸ H. Gans, *Comment: Ethnic Invention and Acculturation, a Bumpy-Line Approach*, „Journal of American Ethnic History” 1992, Vol. 12, No. 1, s. 44.

¹⁹ A. Portes, M. Zhou, *The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants*, „The Annals of the American Academy” 1993, Vol. 530, s. 74–96.

²⁰ M. Zhou, *Segmented Assimilation: Issues, Controversies, and Recent Research on the New Second Generation*, „International Migration Review” 1997, Vol. 4, s. 975.

²¹ C. L. Bankston, M. Zhou, *The Social Adjustment of Vietnamese American Adolescents Evidence for a Segmented-Assimilation Approach*, „Social Science Quarterly” 1997, Vol. 78, s. 509–523.

nia i dyskryminacja ze strony białej części społeczeństwa amerykańskiego mogą być przeszkodą w awansie społecznym. Imigranci mieszkający w obszarach o dużej koncentracji przestrzennej członków ich grupy etnicznej mają utrudnione kontakty z innymi grupami etnicznymi w społeczeństwie, co ogranicza możliwość zmiany pozycji socjoekonomicznej. Imigranci, którzy posiadają niskie kwalifikacje zawodowe, predysponujące do pracy fizycznej, charakteryzują się małą mobilnością na rynku pracy. Genezą ruchu w górę w stratyfikacji społecznej może być na przykład udział w programach rządowych dla politycznych uchodźców albo sprawnie działająca społeczność imigrantów, w wyniku działania której powstają przedsiębiorstwa zatrudniające członków tej społeczności. Czynniki powodujące ruch w dół i w górę w stratyfikacji społecznej są ze sobą powiązane. Szczególnie jest to widoczne w przypadku imigrantów pochodzenia latynoskiego, których największy przyrost nastąpił w ostatnich dekadach XX oraz na początku XXI wieku. Imigracji latynoskiej nie można rozpatrywać jako jednorodnej całości ze względu na duże zróżnicowanie narodowościowe (dominują Meksykanie, następnie są Portorykańczycy i Kubańczycy). Imigranci latynosecy są również zróżnicowani pod względem rasy: są wśród nich zarówno osoby o białej, jak i czarnej skórze. John Iceland i Kyle Nelson przeprowadzili badania przestrzennego rozmieszczenia imigrantów latynoskich w wielkich metropoliach. Na podstawie analizy danych statystycznych zauważyli, że biali latynosecy imigranci są mniej odseparowani od białych niż od czarnych mieszkańców USA. I odwrotnie: czarni imigranci latynosecy osiedlają się częściej w pobliżu czarnych niż białych sąsiadów²². Badania mobilności przestrzennej imigrantów latynoskich przeprowadzone na podstawie danych statystycznych między innymi z Latino National Political Survey pozwoliły na sformułowanie wniosków o stosowalności koncepcji asymilacji przestrzennej Maseya w opisie ich asymilacji. Zgodnie z tym modelem imigranci z Meksyku w miarę poprawy swojej pozycji społecznej bardzo często przenoszą się do dzielnic zamieszkałych przez białą klasę średnią. Model Maseya nie ma jednak zastosowania do imigrantów z Portoryko, którzy nie wykazują chęci do mieszkania w sąsiedztwie przedstawicieli białej rasy nawet po osiągnięciu zadawalającego statusu socjoekonomicznego²³. Przyczyną tego wydaje się większy udział ludności o ciemniejszym odcieniu skóry w imigracji portorykańskiej. Kolor skóry może więc determinować miejsce zamieszkania, a w konsekwencji wybór ścieżki asymilacji. Istotnymi czynnikami wpływającymi na kieru-

²² J. Iceland, K. A. Nelson, *Hispanic Segregation in Metropolitan America: Exploring the Multiply Forms of Spatial Assimilation*, „American Sociological Review” 2008, Vol. 73, s. 761.

²³ S. J. South, K. Crowder, E. Chavez, *Migration and Spatial Assimilation among U.S. Latinos: Classical versus Segmented Trajectories*, „Demography” 2005, Vol. 42, No. 3, s. 497–521.

nek ruchu w stratyfikacji społecznej są również: kapitał ludzki imigranta, znajomość języka angielskiego, kraj pochodzenia, długość pobytu w Stanach Zjednoczonych, struktura rodziny imigranta²⁴. W kontekście wymienionych czynników, wpływających na zmianę pozycji w społeczeństwie, stopień asymilacji może być mierzony przy pomocy wskaźników konstruowanych poprzez odpowiedzi na pytania o to, jaki jest czas pobytu w USA z uwzględnieniem pokolenia, czy sąsiadami są mieszkańcy z innych grup etnicznych, czy wśród znajomych są ludzie z innych grup etnicznych²⁵.

William Haller, Alejandro Portes i Scott M. Lynch przedstawili konsekwencje przyjęcia określonych ścieżek asymilacji przez imigranta, ale nie dla niego, a dla jego dzieci i wnuków. Drugie pokolenie imigrantów, którzy zasymilowali się z białą klasą średnią, osiąga pełną akulturację i pracuje w zawodach wymagających wysokich kwalifikacji. Trzecie pokolenie jest również w pełni zasymilowane socjoekonomicznie z amerykańskim mainstreamem. Dzieci imigrantów zasymilowanych z klasą o niskim statusie socjoekonomicznym odrzucają kulturę kraju pochodzenia rodziców oraz osiągają zwykle niski poziom wykształcenia. Wnuki mogą osiągnąć stabilizację finansową, ale jest to stabilizacja uzyskana dzięki wykonywaniu zawodów wymagających pracy fizycznej lub poprzez udział w grupach przestępczych. W tym pokoleniu zauważa się odrodzenie etniczności, jednak w formie oręża w walce z subiektywnie odczuwaną dyskryminacją tej grupy przez mainstream. Drugie pokolenie imigrantów, którzy zachowali elementy swojej tożsamości kulturowej z jednoczesną ekonomiczną integracją z społeczeństwem przyjmującym, zachowuje język ojczysty rodziców wraz z elementami kultury ich kraju pochodzenia z jednoczesnym biegłym opanowaniem języka angielskiego oraz amerykańskiego stylu życia. Pokolenie to osiąga status średniej klasy dzięki zdobytemu wykształceniu. W trzecim pokoleniu zauważa się jednak pełną akulturację przy pełnej integracji z amerykańskim mainstreamem²⁶.

Modyfikację klasycznego pojmowania asymilacji odnaleźć można w pracach Richarda Alby i Victora Nee. Zwracają oni uwagę na możliwość zastosowania klasycznego podejścia w opisie asymilacji współczesnych imigrantów, jednak zauważają, że należy to podejście zmodyfikować. Wyróżniają oni przesłanki wskazujące na aplikacyjność klasycznego podejścia. Przed-

²⁴ D. Kalogrides, *Generational Status and Academic Achievement Among Latino High School students: Evaluating the Segmented Assimilation Theory*, „Sociological Perspectives” 2009, Vol. 2, s. 162.

²⁵ Y. Xie, E. Greenman, *The Social Context of Assimilation: Testing Implications of Segmented Assimilation Theory*, „Social Science Research” 2011, Vol. 40, s. 970–971.

²⁶ W. Haller, A. Portes, S. M. Lynch, *Dreams Fulfilled, Dreams Shattered: Determinants of Segmented Assimilation in the Second Generation*, „Social Forces” 2011, No. 89/3, s. 738.

wszystkim są to pewne podobieństwa pomiędzy obecnymi falami imigracji i tymi z XIX i początku XX wieku. „Dawni” imigranci z niektórych grup etnicznych, na przykład Irlandczycy, Żydzi czy też Włosi, byli postrzegani jako członkowie mniejszości etnicznych, a nawet rasowych, w chwili przybycia do Stanów Zjednoczonych. Genezą takiego postrzegania były obawy anglosaskich elit przed możliwymi przeobrażeniami kulturowymi w USA pod wpływem przybywających fal imigrantów ze wschodniej i południowej Europy. Wielu Amerykanów często wtedy uważało, że można zidentyfikować członków poszczególnych grup imigrantów tylko na podstawie ich wyglądu, czego efektem było zamienne stosowanie terminów „mniejszość etniczna” i „rasa”. Ponadto pojawiało się przekonanie, że przynależność imigranta do określonej grupy etnicznej wiąże się z pewnymi cechami charakteru, zwykle negatywnymi. Z upływem czasu takie postrzeganie grup imigrantów ze wschodniej i południowej Europy zanikło w społeczeństwie amerykańskim. Podobny proces może więc wystąpić w przypadku współczesnych imigrantów z Ameryki Łacińskiej i Azji. Kolejną kwestią, na którą Alba i Nee zwracają uwagę, jest niepełna asymilacja potomków „dawnych” europejskich imigrantów nawet do trzeciego lub czwartego pokolenia. W tej perspektywie obserwowana ograniczona asymilacja dzieci współczesnych imigrantów niekoniecznie jest dowodem na nieadekwatność klasycznych teorii asymilacji w opisie adaptacji imigrantów. Alba i Nee definiują asymilację jako zanikanie i w ostateczności zniknięcie odróżnień etnicznych i rasowych, a co za tym idzie wyrażających je kulturowych i społecznych różnic²⁷. Indywidualne etniczne pochodzenie staje się stopniowo coraz mniej istotne w relacjach z członkami innych grup etnicznych w trakcie kolejnych kontaktów. Ludzie coraz bardziej widzą siebie jako podobnych do innych oraz zaczynają oceniać innych w kategoriach takich jak przynależność do klasy społecznej, a nie grupy etnicznej. Tak rozumiana asymilacja nie musi odnosić się do grup etnicznych, z których jedna stanowi większość w społeczeństwie. Asymilacja może zachodzić pomiędzy grupami, które są mniejszościami, na przykład potomkowie czarnych imigrantów z Karaibów asymilujący się z grupą Afroamerykanów. Alba i Nee zaproponowali modyfikację podejścia klasycznego poprzez zmianę definicji grupy docelowej w procesie asymilacji. Rozszerzyli oni pojęcie „mainstreamu”, do którego asymilują się imigranci. Mainstream to nie tylko biała, dobrze sytuowana, średnia klasa. Stopniowo również mniejszości rasowe i etniczne stają się częścią mainstreamu²⁸. Kolejną różnicą w stosunku do podejścia klasycznego zaproponowaną przez Albę i Nee

²⁷ R. Alba, V. Nee, *Rethinking Assimilation Theory for a New Era of Immigration*, „International Migration Review” 1997, Vol. 4, s. 845–863.

²⁸ Eidem, *Remaking the American Mainstream*, Cambridge 2003, s. 291.

jest konieczność uwzględnienia pozycji początkowej imigranta w stratyfikacji społeczeństwa amerykańskiego. Genezą konieczności uwzględniania tej pozycji jest znaczne zróżnicowanie socjoekonomiczne krajów pochodzenia współczesnych imigrantów. Alba i Reynolds Farley na podstawie danych z *Current Population Survey* zauważyli, że drugie pokolenie współczesnych imigrantów (w przedziale wieku 25–39 lat) ze wszystkich grup etnicznych osiąga lepsze wykształcenie niż rodzice, pracuje w zawodach bardziej prestiżowych, osiąga wyższy status socjoekonomiczny. Jednak różnice, które były w pierwszym pokoleniu imigrantów w zakresie wykształcenia i wykonywanych zawodów pomiędzy różnymi grupami, na przykład pomiędzy imigrantami z Azji i Meksyku, pozostają takie same w drugim pokoleniu pomimo poprawy wskaźników socjoekonomicznych w stosunku do rodziców we wszystkich grupach²⁹. Do podobnych wniosków doszli Joel Perlmann i Roger Waldinger na podstawie analizy danych statystycznych. Zgodnie z wynikami ich badań dzieci imigrantów meksykańskich uzyskują niższe wartości wszystkich wskaźników definiujących status socjoekonomiczny, takich jak dochód czy wykształcenie, w stosunku do ich rówieśników z innych grup etnicznych³⁰. Stąd tak ważna jest wspomniana wcześniej pozycja początkowa w procesie asymilacji.

PODSUMOWANIE

Obserwowany w ostatnich dziesięcioleciach gwałtowny wzrost liczby imigrantów pochodzących głównie z Ameryki Łacińskiej jest jednym z głównych czynników zachęcających amerykańskich badaczy do ciągłego podejmowania tematyki przeobrażeń kulturowych, jakim podlegają imigranci w Stanach Zjednoczonych. Problem jest ciekawy choćby z tego powodu, że klasyczne teorie asymilacji z początku XX wieku nie opisują w pełni przemian, jakim podlegają współcześni imigranci, szczególnie latynoscy. Na podstawie wskaźników stopnia asymilacji proponowanych w klasycznych teoriach: dochodu gospodarstwa domowego, znajomości języka angielskiego, liczby zawieranych małżeństw mieszanych, poziomu wykształcenia czy miejsca zamieszkania, zauważa się, że asymilacja imigrantów latynoskich jest procesem albo o wiele wolniejszym niż w przypadku innych grup imigrantów z początku XX wieku, albo zachodzącym w odmienny sposób. Dążenie do uzyskania

²⁹ R. Farley, R. Alba, *The New Second Generation in the United States*, „The International Migration Review” 2002, Vol. 36/3, s. 697.

³⁰ J. Perlmann, R. Waldinger, *Second Generation Decline? Children of Immigrants, Past and Present – a Reconsideration*, „International Migration Review” 1997, s. 893–922.

pełnego opisu przeobrażeń kulturowych współczesnych imigrantów doprowadziło do modyfikacji klasycznych teorii asymilacji. Najważniejszą z tych modyfikacji jest rozszerzenie katalogu grup, z którymi asymilują się imigranci. Jest to już nie tylko biała, średnia klasa, ale również klasy o niższym statusie materialnym, a nawet mniejszości rasowe i etniczne. Wybór ścieżki asymilacji uzależniony jest od wielu czynników, z których najważniejsze to kolor skóry, kraj pochodzenia oraz sytuacja materialna na początku pobytu w Stanach Zjednoczonych.

Pojęcie asymilacji jako konceptualizacji przeobrażeń kulturowych, jakie przechodzą imigranci, ciągle jest używane w amerykańskiej refleksji naukowej. W europejskich badaniach migracyjnych termin ten jest mniej chętnie wykorzystywany ze względu na związane z nim negatywne skojarzenia, na przykład braku tolerancji dla odmienności imigrantów. Stąd w Europie częściej stosowany jest termin „integracja”. Modyfikacje rozumienia asymilacji w społeczeństwie amerykańskim prowadzą jednak do zbliżenia tych dwóch pojęć, szczególnie gdy asymilacja rozumiana jest jako spontaniczny proces społeczny zachodzący w czasie kontaktów pomiędzy grupami w społeczeństwie.

CONTEMPORARY UNDERSTANDING OF THE IMMIGRANTS' ASSIMILATION IN THE U.S. SOCIETY"

The article explores the shift in the perception of assimilation of immigrants who arrived in the United States throughout the 20th century. In the classical notion of assimilation the emphasis is placed on the correlation between the degree of assimilation of an immigrant and his/her position in social stratification. Thus, assimilation can be viewed as a part of the process of moving upwards in social hierarchy. The contemporary interpretation of the assimilation process, which was established in the early 1990s, does not stress such a correlation. The path of adaptation depends on a set of initial factors such as: the color of skin, the country of origin, or the initial economic position upon arrival in the United States.

BIBLIOGRAFIA

1. Alba R., Nee V., *Remaking the American Mainstream*, Cambridge 2003.
2. Alba R., Nee V., *Rethinking Assimilation Theory for a new Era of Immigration*, „International Migration Review” 1997, Vol. 31, No. 4.
3. Bankston C. L., Zhou M., *The Social Adjustment of Vietnamese American Adolescents Evidence for a Segmented-Assimilation Approach*, „Social Science Quarterly” 1997, No. 78.

4. Berry J. W., *Immigration, Acculturation, and Adaptation*, „Applied Psychology: An International Review” 1997, No. 46.
5. Farley R., Alba R., *The New Second Generation in the United States*, „The International Migration Review” 2002, Vol. 36/3.
6. Gans H., *Toward a Reconciliation of Assimilation and Pluralism: The Interplay of Acculturation and Ethnic Retention*, „The International Migration Review” 1997, Vol. 31, No. 4.
7. Gans H., *Comment: Ethnic Invention and Acculturation, a Bumpy-Line Approach*, „Journal of American Ethnic History” 1992, Vol. 12, No. 1.
8. Glazer N., *Is Assimilation Dead?*, „The Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1993.
9. Haller W., Portes A., Lynch S. M., *Dreams Fulfilled, Dreams Shattered: Determinants of Segmented Assimilation in the Second Generation*, „Social Forces” 2011, Vol. 89/3.
10. Iceland J., Nelson K. A., *Hispanic Segregation in Metropolitan America: Exploring the Multiply Forms of Spatial Assimilation*, „American Sociological Review” 2008, Vol. 73.
11. Kalogrides D., *Generational Status and Academic Achievement Among Latino High School Students: Evaluating the Segmented Assimilation Theory*, „Sociological Perspectives” 2009, Vol. 52, No. 2.
12. Kapiszewski A., *Asymilacja i konflikt*, Kraków 1984.
13. Massey D. S., *Dimensions of the New Immigration to the United States and the Prospects for Assimilation*, „Annual Review of Sociology” 1981, Vol. 7.
14. Massey D. S., Denton N. A., *Spatial Assimilation as a Socioeconomic Outcome*, „American Sociological Review” 1985, Vol. 50, No. 1.
15. Morawska E., *Badania nad imigracją/etnicznością w Europie i Stanach Zjednoczonych: analiza porównawcza*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2009, nr 1.
16. Morawska E., *In Defense of the Assimilation Model*, „Journal of American Ethnic History” 1994, Vol. 13, No. 2.
17. Park E. R. (1921). *Introduction to the Science of Sociology*. [Online]. Protokół dostępu: <http://www.munseys.com/diskseven/siso.pdf> [30 marca 2012].
18. Perlmann, J., Waldinger, R., *Second Generation Decline? Children of Immigrants, Past and Present – a Reconsideration*, „International Migration Review” 1997.
19. Portes A., Zhou M., *The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants*, „The Annals of the American Academy” 1993, Vol. 530.
20. *Problemy integracji imigrantów. Koncepcje, badania polityki*, Warszawa 2008.
21. Rokicki J., *Kolor, pochodzenie, kultura*, Kraków 2002.
22. South S. J., Crowder K., Chavez E., *Migration and Spatial Assimilation among U.S. Latinos: Classical versus Segmented Trajectories*, „Demography” 2005, Vol. 42, No. 3.
23. Warner W., Srole L., *The Social Systems of American Ethnic Groups*, New Haven 1945.
24. Xie Y., Greenman E., *The Social Context of Assimilation: Testing Implications of Segmented Assimilation Theory*, „Social Science Research” 2011, Vol. 40.

25. *Założenia teorii asymilacji*, red. H. Kubiak, Wrocław 1980.
26. Zhou M., *Segmented Assimilation: Issues, Controversies, and Recent Research on the New Second Generation*, „The International Migration Review” 1997, Vol. 31, No. 4.
27. Zhou M., *Social Capital and the Adaptation of the Second Generation: The Case of Vietnamese youth in New Orleans*, „The International Migration Review” 1994, Vol. 28, No. 4.

